

**Д.М. Шевчук, канд. філос. наук, старш. викл.,
НУ "Острозька академія", Острозь
dshevchuk@gmail.com**

ПРОБЛЕМА НЕАВТЕНТИЧНОГО БУТТЯ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ СВІТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ТА АНТРОПОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

В сучасному політичному світі людське буття досить часто набуває спотворених форм. Це зумовлене тим, що в політичний світ впроваджуються технології, які здійснюють експансію в людське. Політичне починає сприйматися через призму біополітичної парадигми, в рамках якої людина постає засобом та інструментом для досягнення політичної доцільності та ефективності в організації політичного простору. Таким чином, людське життя починає вимірюватися інструментальною раціональністю. Крім цього, політична філософія, яка могла б завадити домінуванню негативних вимірів буття людини в політичному світі, сьогодні переживає своєрідну кризу, на що вказують, наприклад, Х. Арендт, Л. Шраус, Е. Феґелін та ін. Політична філософія стає нездатною раціонально осмислювати політичні феномени, оскільки її поняття втрачають свій справжній сенс. Усе це зумовлює відчуження людини від політичного світу. Таким чином, надзвичайно актуальною постає проблема осмислення буття людини в політичному світі з соціально-філософської та антропологічної перспектив. Особливо гостро постає необхідність такого осмислення через відсилання до ХХ століття із його різноманітними проявами негативного та деструктивного як в людському естві, так і в соціально-політичному світі, які призводили до гуманітарних катастроф – масових репресій, війн, геноцидів цілих народів, нівелювання особистості тоталітарними режимами тощо. Проявлення деструктивного в антропокультурній та антропосоціальній сферах супроводжувалося, а то й зумовлювалося, поширенням операційної раціональності, технократизму, цинічного розуму, авторитаризму та тоталітаризму.

Філософсько-соціальне та антропологічне розуміння буття людини в політичному світі має практичні наслідки, оскільки прагне вказати шлях переосмислення сенсу поняття політичного, а також інших понять, які використовуються для розуміння феноменів політичного світу; таке переосмислення може стати основою нової політичної онтології, яка передбачатиме відновлення "природного" зв'язку людини і полісу, що у свою чергу також складе передумову для відновлення зв'язку етики і політики. На практичні наслідки подібного переосмислення вказує ряд сучасних політичних філософів. Так, наприклад, Г. Маркузе зазначає таке: "Пошук правильного визначення "поняття" доброчесності, справедливості, благочестя і знання набирає підривного характеру, оскільки поняття націлене на новий поліс" [Маркузе Г. Одномерный человек. Исследование идеологии Развитого Индустриального Общества: пер. с англ. – М.: Refl-book, 1994. – С. 176]. На думку філософа, мислення не може здійснити зміни в політичному світі інакше, аніж через перехід в практику.

Арістотель стверджував, що буття людини в політичному світі характеризується природністю. Сучасний же політичний світ втрачає свою природність і характеризується певними спотвореннями. Зокрема, політична реальність сприймається як простір, що позбувся глибини. За Фр. Джеймсоном, світ в якому панує "пізній капіталізм" характеризується втручанням капіталу в сфери, що раніше не піддавалися комодифікації. "Цей чистий капіталізм нашого часу, – пише Ф. Джеймсон, – усуває анклав докапіталістичної організації, з якими він досі мирився й непрямо використовував. У зв'язку з цим можна говорити про нове та історично оригінальне проникнення в Природу та Несвідоме, про їхню колонізацію..." [Джеймсон Ф. Постмодернізм, або Логіка культури пізнього капіталізму / Пер. з англ. П. Дениска. – К.: Курс, 2008. – С. 57]. У сучасному світі автентичні політичні феномени замінює пастиш та симулякр, які не здатні репрезентувати актуальне "природне" підґрунтя культурних знаків, оскільки, як вдало зазначив Ж. Бодріяр, ера симуляцій відкривається через ліквідацію будь-яких референцій [Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція / Пер. з фр. В. Ховхун. – К.: Основи, 2004. – С. 7]. Заміщення реального уявлуваням, що є важливим аспектом людського світовідношення і часто проявляється в політичному світі, трансформується, набираючи спотворених форм. В результаті цього відбувається злиття реального та уявлюваного, що зумовлює перетворення політичного світу на простір незрозрізеності та "операційного" реального.

Сучасний політичний світ проявляється як простір нерозрізнення, в ньому сплітаються між собою автентичні та неавтентичні способи буття людини. В політичний світ втручається ті форми буття, які для нього принципово є невластивими. Одним із них є спосіб буття людини як *animal laborans* (працюючої тварини), який окреслила Х. Арендт. В сучасному політичному світі відбувається своєрідне змішування праці та дії, що проявляється, наприклад, в рамках тзв. суспільства споживання. Переплетіння між собою праці та дії призводить до спотворення становища людини в політичному світі: "Найнеприємніше те, – пише Х. Арендт, – що сучасний світ досягнув свого тріумфу над необхідністю завдяки емансипації праці, тобто завдяки тому, що *animal laborans* дозволили увійти в громадську сферу; і поки *animal laborans* залишається в ній, доти вона не може бути справжньою громадською сферою, бо лише приватна діяльність відкрито виставлятиметься напоказ" [Арендт Х. Становище людини. – Львів: Літопис, 1999. – С. 101]. Згідно із Х. Арендт, сучасна економіка орієнтується на працю і людей праці, у такий спосіб перетворюючи людську спільноту на суспільство споживання. Праця пов'язана із життям заради споживання – "...вільний час *animal laborans* ніколи не витрачається на щось інше, окрім споживання, і що більше часу їй залишити, то жадібнішим і ненаситнішим буде її апетит" [Арендт Х. Становище людини. – Львів: Літопис, 1999. – С. 101].

Іншою концепцією, що звертає увагу на неавтентичність буття людини в сучасному політичному світі, є концепція *homo sacer* або "голого життя", яку представляє італійський філософ Дж. Аґамбен. Феномен

голого життя, згідно з італійським філософом, народжується через змішування між собою *dzoë* і *bios*. Голе життя, яке по суті не може проявитися в полісі, втручається в порядок політичного. В результаті цього відношення людини зі світом політики вибудовується на основі одночасного включення/виключення. Саме із подібного відношення виводиться також "фігура", якою характеризується буття людини в сучасному політичному світі – *homo sacer*. В сучасному політичному світі *homo sacer* постає в результаті утвердження парадигми біополітики, що перетворює людину на біополітичне тіло. Дж. Аґамбен стверджує, що "...біополітичне тіло, яке складає нового, основного політичного суб'єкта, не є *quaestio facti* (окресленням, наприклад, даного біополітичного тіла), ані *quaestio juris* (окресленням певної норми, яку належить застосувати), але є предметом суверенного політичного рішення, яке приймається в абсолютному нерозрізненні факту і права" [Agamben G. Homo sacer. Suwerenna władza i nagie życie. – Warszawa: Prószyński i S-ka, 2008. – S. 234]. Святе життя, проявляючись у просторі нерозрізненості, постає життям виставленим на смерть, життям у його беззахисності. Воно є первинним елементом сучасної політики.

**О.А. Штайн, канд. филос. наук, доц.,
РХГА, Санкт-Петербург, Россия**

ЛИЧИНЫ ТЕРРОРА

Набросок теории зла Алена Бадью начинается с главы "Личина и террор". В ней переплетаются три феномена: террор, личина и событие.

Террор с латинского "страх", "ужас". "Устрашение своих политических противников или населения, выражающееся в физическом насилии вплоть до физического уничтожения" [Ожегов С.И. Толковый словарь. – М.: Издательство "Азъ", 1992. – С. 390]. А.Бадью под террором понимает не столько политический, сколько террор, постулирующий "пустоту". Террор это когда "ничего не должно быть" [Бадью А. Этика. – СПб.: Machina, 2006. – С. 109]. И тогда личина события становится личиной террора с пустыми глазницами и отсутствием взгляда, потому что палач смотреть на жертву не должен.

Личина – указатель присутствия (находиться при сути), наличие (на лицо) события. Бадью устраняется от таких аксиологических характеристик личины, как фальшь, лицемерие (мерить лицо), ложь. "В личине должны быть задействованы абсолютно все формальные черты истины" [Бадью А. Этика. – СПб.: Machina, 2006. – С. 105]. Личина как образующая, устанавливающая от-личие и раз-личие, уводящая от типичности, стандартности и нормы. Личина – эйдос, рисунок события. Например, фотография военного времени. Фотографии подписываются, комментируются. Личина обретает свое имя. Имя заполняет пустоту между маской и лицом, между личиной и ситуацией, совершая событие (совместное бытие). В случае нацизма пустота возвращается под именем